

ПРАВДА ПРО ЗОНУ ВІДЧУЖЕННЯ

Володимир ЯРОШЕНКО

Територія Чорнобильської зони відчуження

Про Зону відчуження, що утворена навколо Чорнобильської атомної електростанції після жахливої катастрофи 1986 року, можна почути багато різного, причому точки зору змінюються в широкому діапазоні – від "там украй небезпечно" до "Зона абсолютно чиста й безпечна". А як насправді, що сьогодні робиться там, за колючим дротом? На запитання нашого кореспондента відповів начальник державного департаменту – адміністрації Зони відчуження і зони безумовного (обов'язкового) відселення Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи Андрій Сельський

Зокрема Андрій Анатолійович пояснив, що Зона утворена на території, котра в квітні 1986 року була найбільше забруднена радіонуклідами; її площа нараховує 2 600 квадратних кілометрів. Сама станція, як відомо, вже не генерує електричної енергії. Але вона існує, і її потрібно підтримувати у такому стані, який би виключав можливість повторення будь-яких надзвичайних подій. Водночас фахівець спростував чутки про загрозу нових вибухів: "Як людина, яка про ситуацію на станції знає не з телевізійних сюжетів чи газетних повідомлень, можу запевнити, що реальної загрози повторних вибухів немає і не буде. Але це не значить, що жодних проблем там не існує. Вони є, і ми над ними працюємо. Наприклад, саркофаг, споруджений над реактором, суттєво зменшив викиди радіації. Та зводився він нашвидкуруч: часу на роздуми практично не було. На той час не існувало технологій спорудження подібних об'єктів, не було ніякого досвіду дій в подібній ситуації: людство вперше в своїй історії зіткнулося з такою техногенною катастрофою. Технічний стан цієї споруди з часом погіршився. Тому було прийнято рішення про його, так би мовити, модернізацію: виконано ряд стабілізаційних заходів, спрямованих на підвищення рівня безпеки. Не перераховуватиму їх усіх, а скажу лише, що вони дозволили продовжити проектний термін експлуатації на 15 років".

Тим часом, за словами Андрія Сельського, тривають роботи з припинення експлуатації ЧАЕС. Зокрема у квітні минулого року завершено вивантаження відпрацьованого ядерного палива з усіх 3 реакторів, яке поміщено в приреакторні басейни витримки на блоках та у спеціальному сховищі відпрацьованого ядерного палива типу (СВЯП-1). 1-й і 2-й реактори остаточно зупинені і на них знято чергування операторів управління. Окрім цього, тривають роботи з демонтажу, фрагментації і переробки систем та конструкцій машинної зали 1-ої черги.

Сьогодні в полі зору керівництва більшості ядерних держав – проблема локалізації зруйнованого блока та його перетворення на екологічно безпечну систему. Вона є однією з найважливіших у комплексі проблем, пов'язаних з ліквідацією наслідків Чорнобильської аварії. Початком осмислення шляхів технічного розв'язання цієї проблеми став міжнародний конкурс, оголошений урядом України. Багато країн Європи, США та інші протягом 1992-1993 років взяли

участь у організованому Міжнародним Університетом України та Національною академією наук України конкурсі на кращий проект спорудження другого саркофага над тимчасовим об'єктом "Укриття" та розробки технологій вилучення з нього паливовмісних мас. Участь у конкурсі провідних міжнародних експертів, представників потужних інженерно-технологічних фірм, їх досвід та знання були надзвичайно корисними та сприяли опрацюванню більш чіткого погляду на багатогранну проблему "Укриття". За підсумками міжнародного конкурсу у 1993 році було схвалено концепцію поетапного перетворення "Укриття" на екологічно безпечну систему та проголошено КЄС тендер на розробку ТЕО перших етапів цієї концепції.

Переможець тендеру – консорціум Alliance – надав у 1995 році звіт стосовно ТЕО, головні висновки якого й тепер зберігають актуальність. Головними віхами подальших дій щодо "Укриття" були: підписання у Брюсселі Протоколу між Європейською Комісією та Україною для уточнення і координації плану подальших дій за результатами досліджень "Альянсу" (вересень 1995 рік); прийняття Меморандуму про взаєморозуміння між урядом України, урядами країн великої сімки і Комісією Європейських співдружностей про закриття Чорнобильської АЕС (грудень 1995 рік).

Згідно з Меморандумом, у якості продовження робіт "Альянсу", в межах проекту TACIS "Чорнобильський блок 4. Короткотермінові та довготермінові заходи" було запропоновано так званий Рекомендований курс дій. Таким чином реальні та найбільш повноцінні кроки в напрямку посилення активності міжнародної кооперації з питань Чорнобиля відбулися у середині 90-х, чому сприяло рішення України припинити експлуатацію ЧАЕС у 2000 році та підписаний у зв'язку з цим Меморандум.

Нарешті 1997-го року, в продовження робіт щодо зазначеного вище проекту TACIS, при взаємодії КЄС, США, України і групи міжнародних експертів, було розроблено детальний план робіт згідно з Рекомендованим курсом дій так званий SIP (Shelter Implementation Plan). Фінансування SIP здійснюється за рахунок внесків країн-донорів до спеціально створеного Міжнародного Чорнобильського фонду під адміністративним управлінням ЄБРР. Цей етап плану здійснення заходів на об'єкті "Укриття" (ПЗУ або SIP), має завершитися будівництвом у першому кварталі 2012 року нового безпечного конфайнменту, термін служби якого становити-

ме близько ста років. Можливо, до того часу вчені знайдуть спосіб повного знешкодження зруйнованого реактора, а поки триває активна робота щодо зведення конфайнменту.

Окрім станції, в Зоні відчуження є й інші об'єкти, що становлять небезпеку. Тому після аварії на ЧАЕС в Зоні відчуження були створені дев'ять пунктів тимчасової локалізації радіоактивних відходів і три пункти захоронення радіоактивних відходів. Сьогодні загальний об'єм різноманітних накопичень у них становить близько двох мільйонів кубометрів. Вони утворилися під час ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи. Наприклад, дезактивації і її об'єктів, і території. Для їх захоронення 1986 року створювалися пункти тимчасової локалізації радіоактивних відходів. З порушеннями відповідних технологій, зумовленими екстремальними умовами. Сьогодні вони потребують додаткових заходів безпеки. З часом захоронення відбувалося у сховищах, які були споруджені у відповідності до міжнародних вимог, а також нормативно-правових актів України. "Відверто кажучи, – зазначив Андрій Анаголійович, – вони ще не скоро стануть повністю безпечними для людей і навколишнього середовища. Як не стане безпечною – насамперед для населення прилеглих територій – і сама Зона відчуження. Але, разом з тим, треба зробити все можливе, щоб мінімізувати цю небезпеку. Наприклад, майже 90 відсотків радіонуклідів за межі Зони потрапляють водним шляхом. Адже нею протікають Прип'ять, Уж, Брагинка, Ілля та інші річки та ріки, що стали головними шляхами їх виносу. Наш департамент вживає відповідних заходів, які зменшують кількість винесених за межі Зони радіонуклідів. Контроль за радіаційним станом поверхневих вод здійснюється в більш як 40 пунктах.

Робиться все можливе, щоб Зона відчуження становила якомога меншу небезпеку. Для цього проводиться і радіаційно-екологічний моніторинг її: маємо 146 пунктів спостережень різного призначення, зокрема, місць виробничої діяльності персоналу, ландшафтних полігонів тощо. При допомозі засобів автоматизованого контролю радіаційного стану відстежуються – у постійному режимі – параметри радіаційної ситуації на 39 пунктах спостереження, розташованих в Зоні, а також на промисловому майданчику Чорнобильської станції та у місті Славутичі.

Понад 90 відсотків Зони відчуження вкриті лісами. Оскільки вони відіграють

роль стримуючого фактора щодо виносу радіонуклідів, чимало уваги приділяється їх збереженню. Наприклад, минулого року лісовідновлення виконано на 400 гектарах площі, розчищено багато кварталних просік та доріг протипожежного призначення тощо".

За словами керівника департаменту, викликають занепокоєння випадки несанкціонованих проникнень у Зону. Головним чином намагаються проникнути люди, які мають намір щось звідти поцупити – металобрухт, деревину тощо. До недавнього часу такі "підприємці" відбувалися адміністративними покараннями. Але кілька років тому введено кримінальну відповідальність. Можливо, хоч вона остудить гарячі голови тих, хто намагається збагатитися будь-якою ціною.

Чи зможе коли-небудь хвора земля Зони відчуження повернутися до нормального життя? Чи довго ще громадян, які не витримали розлуки зі своєю малою батьківщиною й повернулися до неї, називатимуть самопоселенцями? На це запитання Андрій Сельський відповів так:

– На мою думку, говорити про це сьогодні зарано. Нагадаю, що радіаційного забруднення зазнали 74 райони 12 областей України, в яких розташовані сотні населених пунктів з кількома мільйонами жителів.

Відразу після аварії жителів 94 сіл, а також міст Чорнобиля та Прип'яті, евакуювали до екологічно чистих районів Київської та інших областей, забезпечивши їх житлом. Але у деяких людей ностальгія за рідними місцями, де вони народилися і прожили все своє життя, де поховані їхні батьки й діди, змусила повернутися до рідних домівок. Сьогодні в селах Зони відчуження проживає кілька сотень людей. В переважній більшості похилого віку. Вони обробляють городи, тримають невеличкі господарства. Для того, щоб вони не почувалися відірваними від "великої землі", до них приїздять пересувні магазини, в яких можна придбати і замовити необхідні товари. У Чорнобилі також досі діє єдина в Зоні відчуження церква. Доставляють їм і пошту: листи, посилки, кореспонденцію. Є тут і медичні пункти, куди можна звернутись по допомогу. Ну а кому потрібна стаціонарна допомога, то її завжди нададуть у Іванівській центральній районній лікарні чи Київській обласній.

Звичайно, самопоселенці знають, що проживання в забруднених радіонуклідами селах загрожує їх здоров'ю. Але ці люди, переважно похилого віку, свідомо зробили свій вибір. Вважаю, їх не варто за це засуджувати...